

فصل بیست و یکم: هزینه و درآمد خانوار

سالنامه آماری استان اردبیل

مقدمه

بررسی هزینه و درآمد خانوار (بودجه خانوار)، برای اولین بار در سال ۱۳۱۴ توسط بانک ملی ایران انجام شده و هدف اصلی این بررسی، به دست آوردن ضرایب مصرف برای محاسبه شاخص هزینه زندگی بوده است.

آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای روستایی، در سال ۱۳۴۲ برای اولین بار توسط اداره کل آمار عمومی سابق انجام شد و سپس با تأسیس مرکز آمار ایران در سال ۱۳۴۴، در مقیاسی وسیع‌تر، ادامه یافت.

در حال حاضر، آمار هزینه و درآمد خانوارهای شهری، از طریق دو منبع "مرکز آمار ایران" و "بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران" و آمار هزینه و درآمد خانوارهای روستایی، توسط مرکز آمار ایران منتشر می‌شود.

در این فصل، آمار متوسط هزینه‌های خوراکی و غیرخوراکی سالانه یک خانوار شهری و روستایی بر حسب دهکه‌های هزینه و وسعت خانوار و متوسط درآمد سالانه خانوارهای مذکور بر حسب منابع درآمد، براساس نتایج طرح‌های آماری مرکز آمار ایران ارائه شده است. طرح‌های مذکور، با استفاده از توصیه‌های سازمان ملل متحده (براساس نشریه‌های NHSCP و SNA) به روش آمارگیری نمونه‌ای، از طریق مراجعة به خانوارهای نمونه در نقاط شهری و روستایی انجام می‌گیرد.

در سال ۱۳۳۸ پس از یک وقفه طولانی، اداره بررسی‌های اقتصادی بانک ملی ایران به منظور تجدیدنظر در ضرایب اهمیت شاخص هزینه زندگی، در ۲۳ شهر کشور، با مراجعه به خانوارهای نمونه به تهیه آمار در این زمینه مبادرت نمود. از سال ۱۳۴۴ بانک مرکزی ایران، بررسی‌هایی را در مورد هزینه و درآمد خانوارهای شهری، به‌طور مرتب انجام داده است. از سال ۱۳۴۷، آمارگیری از هزینه خانوارها در نقاط شهری و در مقیاسی گسترده‌تر، توسط مرکز آمار ایران شروع شد. این آمارگیری از سال ۱۳۵۳ علاوه بر هزینه، درآمد خانوارهای شهری را نیز شامل می‌شود و تاکنون به استثنای سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۵۷ و ۱۳۶۰، همه ساله انجام شده و نتایج آن استخراج و منتشر شده است.

تعاریف مفاهیم

درآمد: تمامی وجهه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کار افتاده و یا از طریق منابع دیگر (حقوق بازنیستگی، درآمدهای اتفاقی و نظایر آن)، در زمان آماری مورد نظر به خانوار تعلق گرفته باشد. در این طرح، انواع درآمد خالص به شرح زیر است:

درآمد خالص مزد و حقوق بگیری بخش عمومی بخش تعاوی/بخش خصوصی: درآمد تمامی اعضای شاغل مزد و حقوق بگیر خانوار در بخش عمومی/بخش تعاوی/بخش خصوصی است که شامل دریافتی‌های مستمر و غیرمستمر پولی و غیرپولی آنان، پس از کسر مالیات و بازنیستگی می‌باشد.

درآمد مشاغل آزاد کشاورزی: درآمد افرادی از خانوار که در بخش کشاورزی، به صورت کارفرما و یا کارکن مستقل کار می‌کنند، پس از کسر هزینه‌های شغلی، به عنوان درآمد مشاغل آزاد کشاورزی تلقی شده است. هزینه‌های شغلی شامل مزد و حقوق پرداختی، هزینه مواد اولیه، ابزار بی‌دوام، استهلاک، سایر هزینه‌های تولید و همچنین مالیات شغلی می‌باشد.

درآمد مشاغل آزاد غیرکشاورزی: درآمد افرادی از خانوار که به صورت کارفرما یا کارکن مستقل، در مشاغل آزاد غیرکشاورزی به کار اشتغال

هزینه: ارزش پولی کالای تهیه شده یا خدمت انجام شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه به دیگران، هزینه نامیده می‌شود. کالا یا خدمت تهیه شده می‌تواند از طریق خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب و مجانی (از سازمان‌ها)، در اختیار خانوار قرار گیرد که به صورت پولی برآورد شده و جزو هزینه منظور می‌شود.

هزینه ناخالص: عبارت از هزینه خانوار، بدون کسر فروش دست دوم کالاهای است.

هزینه خالص: عبارت از هزینه ناخالص منهای فروش دست دوم کالاهای است. بنابراین در مواردی که ارزش کالاهای فروخته شده بیشتر از ارزش کالاهای خریداری شده باشد، حاصل به صورت عدد منفی درج می‌شود.

خانوار، نقاط شهری، نقاط روستایی: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۲ - جمعیت"

دهک: هزینه جامعه مصرف‌کننده را براساس میزان هزینه کالاهای و خدمات مصرفی مرتب و سپس جامعه را به ده گروه مساوی تقسیم می‌کند و هر قسمت را یک دهک می‌نامند.

